

מוסדות
**דרבי
תורה**

בנשיאות מרן הגאון
רבי **אשר וייט שליט"א**

שיעור מרן הרב שליט"א

קונטרס שבועי

אגדה

תחת אשר לא עבדת את ה'א בשמחה

הלכה

אכילה וקידוש לפני תקיעת שופר

פרשת כי תבוא תשפ"ה

שנה כ"ז - קובץ ל"ב [תתקכ"ז]

יד"ל ע"י מכון "מנחת אשר"

כל הזכויות שמורות

עריכה והוצאה לאור ע"י
מכון "מנחת אשר"

להפצת תורתו של
מו"ר הגאון רבי אשר וייס שליט"א

רחוב אהרון אשכולי 109
ירושלים

המען למכתבים:
ת.ד. 23170

Email: info@minchasasher.com

יעמדו על הברכה

המזכים את הרבים בהפצת תורתו
של מרן הגאב"ד שליט"א

השיעור השבועי מוקדש

לעילוי נשמת

של

הרב דוד יחיאל

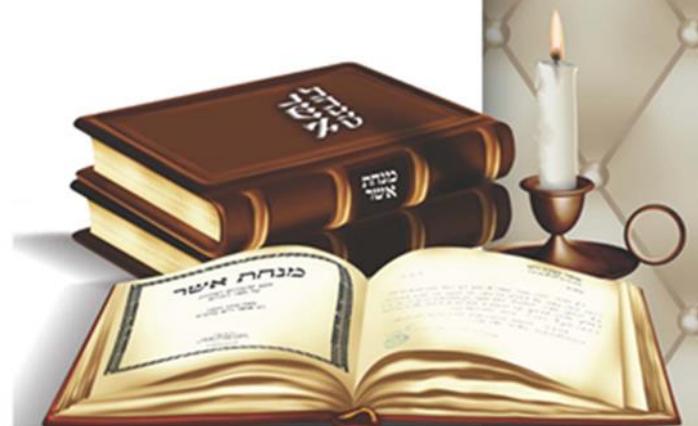
בן הרב אליעזר ע"ה

גלב"ע ט"ז אלול תשפ"ח

תהא נשמתו צרורה בצרור החיים

הונצח ע"י

הר"ר שלמה זאב ואסתר פרידא גרוסמן הי"ו

פרשת כי תבוא

אכילה וקידוש לפני תקיעת שופר

הנה כלל גדול בהלכה שאסור לאכול לפני קיום מצוה לאחר שהגיע זמנה.

מקור הלכה זו במשנה במס' שבת (ט' ע"ב):

"לא ישב אדם לפני הספר סמוך למנחה עד שיתפלל, לא יכנס אדם למרחץ ולא לבורסקי ולא לאכול ולא לדין. ואם התחילו אין מפסיקין. מפסיקין לקריאת שמע ואין מפסיקין לתפלה".

(וזאת מלבד האיסור לאכול בבוקר לפני תפילת שחרית שמקורו בברכות (י' ע"ב): "ואמר רבי יוסי ברבי חנינא משום רבי אליעזר בן יעקב מאי דכתיב לא תאכלו על הדם, לא תאכלו קודם שתתפללו על דמכם. אמר רבי יצחק אמר רבי יוחנן אמר רבי יוסי ברבי חנינא משום רבי אליעזר בן יעקב כל האוכל ושותה ואחר כך מתפלל עליו הכתוב אומר ואותי השלכת אחרי גויך, אל תקרי גויך אלא גאיך, אמר הקדוש ברוך הוא לאחר שנתגאה זה קבל עליו מלכות שמים").

כן הוא בשו"ע (או"ח סימן רל"ב סעיף ב') לגבי תפילת מנחה, וכ"ה לגבי קריאת שמע (שם סימן רל"ה סעיף ב').

ובטעם הלכה זו כתב רש"י בשבת (שם ד"ה לא למרחץ):

"וטעמא דכולהו משום שמא ימשך עד שיעבור זמן תפלה".

וכן העתיק המשנה ברורה בשני המקורות הנ"ל.

וכיון שאין אנו עוסקים בפרטי הל' תפילה לא נדון כאן באיזה זמן אסור ליכנס לספר ולאכול, דמ"מ כשיגיע זמן המצוה לכו"ע אסור לאכול.

ומצינו הלכה זו לא רק בתפילה וקריאת שמע אלא אף בשאר מצוות עשה.

א. לגבי בדיקת חמץ איתא בשו"ע (סימן תל"א סעיף ב'):

" יזהר כל אדם שלא יתחיל בשום מלאכה ולא יאכל, עד שיבדוק".

אכילה וקידוש לפני תקיעת שופר

ב. וכן הוא בהל' לולב (סימן תרנ"ב סעיף ב'):

"אסור לאכול קודם שיטלנו".

ג. וכן הוא בהלכות מגילה (סימן תרצ"ב סעיף ד' ברמ"א):

"אסור לאכול קודם שישמע קריאת המגילה, אפי' התענית קשה עליו".

ומקור דברי הרמ"א בתרומת הדשן (סימן ק"ט), עי"ש.

ד. ולגבי הדלקת נר חנוכה מצינו במגן אברהם (סימן תרע"ב סק"ה): "וטוב להדליק קודם אכילה".

ומלשון זה משמע לכאורה שאין בזה איסור גמור אלא מנהג טוב בלבד, אך המשנה ברורה (שם סק"ו) כתב דהוי איסור גמור, וככל הני מצוות דלעיל.

ולכאורה יש לתמוה למה לא מצינו הלכה זו לגבי מצוות השופר לא בגמ' ולא ברמב"ם ושו"ע.

וראיתי בכף החיים בהל' שופר (סימן תקפ"ה סקכ"ו) שכתב:

"ומדלא כתב כן לגבי תקיעת שופר משמע דשרי".

אך סתם ולא פירש מה טעם יש לחלק בין כל הני דלולב, מגילה, בדיקת חמץ ונר חנוכה ובין תקיעת שופר, וביותר תמוה דהלא נר חנוכה, מגילה, בדיקת חמץ ולולב כל שבעה אינם אלא מצוות דרבנן, ותקיעת שופר מצוה דאורייתא, ולכאורה חמור טפי.

ובשו"ת התעוררות תשובה (או"ח סימן שע"ד) כתב דאולי לא חיישינן בתקיעת שופר שמא ימשך וישכח, משום אימת יום הדין וכמו שהתירו לקרות לאור הנר ביוה"כ, דמשום אימת יום הדין לא חיישינן שמא יטה, והדברים חידוש, ויש לחלק בין חשש שמא יטה בקום ועשה לשמא ימשך וישכח דחיישינן. ובאופן כללי נראה כיון דהלכה זו דביוה"כ לא חיישינן משום אימת יום הדין מחודשת, אין לדמות מילתא למילתא, ומקור הלכה זו בספר התרומות שלמד דין זה מהמבואר (שם סעיף ו') ומקורו במשנה (שבת י"א ע"א) דמותר לתינוקות של בית רבן לקרוא לאור הנר, ובגמרא (י"ג ע"א)

אכילה וקידוש לפני תקיעת שופר

מבואר משום שאימת רבן עליהם ולא יבואו להטות, וחידוש ספר התרומות שהוא הדין באימת יום הדין דיוה"כ, ואין ללמוד מזה לאיסור אכילה לפני תקיעת שופר.

והגר"ש סופר פירסם דבריו בשעתו בשני קובצים תורניים שיצאו לאור בימיו בהונגריה, תל תלפיות (חשון תרס"א) וילקט יוסף (שנת תרס"א שנה שלישית קובץ ב'). והעורך של תל תלפיות כתב שם דכיון שתוקעין בשופר ברבים לא חיישינן שמא ישכח דרבים מידכרי אהדדי, וכדאיתא לגבי תפילת שחרית (סימן פ"ט סעיף ו') ולגבי תפילת מנחה (סימן רל"ב מגן אברהם סק"ח), עי"ש.

ובאמת נראה דיש לדון בזה ק"ו, דאם ברגיל ללכת להתפלל עם הציבור לא חיישינן שמא ישכח, ק"ו במי שנמצא עם הציבור בבית הכנסת, ורוב הציבור אוכל בצוותא לפני תקיעת שופר ודאי לא חיישינן שמא ימשך וישכח מצוותו.

והגרש"ס השיב שם על דברי העורך וכתב:

"אבל הכא חיישינן דאולי ימשוך באכילתו ויתמהמה ולא ישמע התקיעות, וזה כל עיקר הטעם שאסור לאכול קודם המצוות".

ולא ירדתי לסוף דעתו.

אך עצם ההנחה דסתימת השו"ע שלא כתב איסור זה בהלכות שופר מוכיח שבשופר אין איסור אכילה, לא נראה כלל, דהלא אף בנר חנוכה לא מצינו הלכה זו בשו"ע אלא במגן אברהם, ובמגילה הלכה זו כתובה ברמ"א ולא בשו"ע. ובאמת כבר מצינו בדברי הראשונים והאחרונים שאין בין שופר לשאר מצוות, וכשם שאסור לאכול לפני קריאת שמע, תפילה ונטילת לולב הוא הדין בשופר.

וכן כתב הרא"ה (סוכה ל"ח ע"א):

"תנן אם התחילו אין מפסיקין, לא קשיא הא דאיכא שהות ביום, הא דליכא שהות ביום וכו'. דמיירי בשאר ימים דלולב מדרבנן, וכל שהוא דרבנן אין מפסיקין, אבל ביום טוב ראשון דאוריתא וכן בשופר ודאי מפסיקין".

וכן הוא בחידושי תלמידו הריטב"א (שם):

אכילה וקידוש לפני תקיעת שופר

"ואסיקנא דכל מצוה דאורייתא כגון לולב ביום ראשון ושופר וכיוצא בהם אף על פי שיש שהות ביום אם התחילו מפסיקין, אבל בכל מצוה דרבנן כגון תפלה ולולב ביום שני וכיוצא בהם אי ליכא שהות ביום מפסיקין ואם איכא שהות ביום לא יתחיל לאכול עד שיעשה מצותו ואם התחיל אינו פוסק".

ומקור הדברים מפורש בתוספתא (שבת פ"א ה"ז):

"כשם שמפסיקין לקרית שמע כך מפסיקין לקרית מגלה ולקרית ההלל ולתקיעת שופר ולנטילת לולב ולכל מצות האמורות בתורה".

ובשו"ת חתם סופר (יו"ד סימן ז') דן בשליח ציבור ירא ושלם וקולו ערב, אלא שהוא סובל ממחלת הנפילה (אפילפסיה) ובעיקר כאשר הוא סובל מרעב, האם ראוי שיעבור לפני התיבה בראש השנה, או שמא יש לחשוש שמא יפול באמצע התפילה, וכתב החתם סופר שמן הראוי שיטעם קצת לפני התפילה כדי לחזק לבו, והוסיף וכתב:

"ועוד אני אומר אם לא סגי ליי בכך עלי ועל צווארי שיקדש על היין אחר תפלת שחר קודם תקיעת שופר מיושב [דאח"כ קודם מוסף הוה הפסק בין תקיעות מיושב לתקיעות של סדר הברכות] אך מיד אחר תפלת שחר יקדש ויסעוד ויתפלל לפני ה'".

ומ"מ לא עלה על דעתו לחדש ולומר שאין כלל איסור אכילה לפני תקיעת שופר.

וגם בבית מאיר (תרנ"ב) כתב שדין תקיעת שופר כדין לולב, ולשיטתו אף טעימה אסורה לפני תקיעת שופר ביום א' דראש השנה.

ועיין עוד במטה אפרים (סימן תקפ"ה סעיף ב'):

"ואסור לאכול קודם תקיעת שופר".

וכ"כ אחיו בשערי תשובה (סימן תקפ"ד סק"ג), עי"ש.

ובספר פסקים ותקנות של הגרעק"א (סימן כ') בתקנות שתיקן הגרעק"א בשעת מגיפת החולירע נכתב:

"הגאב"ד ובד"צ מודיעים שכל מי שמרגיש עצמו חולשה קלה ביותר, מחוייב תיכף אחר תקיעת שופר ללכת לביתו ואכול ארוחת בוקר בעשיית קידוש במקום סעודה,

אכילה וקידוש לפני תקיעת שופר

ואף שהוא הפסק בין תקיעות דמיושב לתקיעות דמעומד, כי תיכף אחר שחרית כבר חל חיוב קידוש, וזה אי אפשר שיעשה אלא במקום סעודה, אבל קודם תקיעת שופר רק טעימה בעלמא מותר, ולכן רק בקושי רב אפשר ללכת לעשות קידוש במקום סעודה קודם תקיעת שופר, אולם כדי שאיש לא יאחר את תפילת מוסף בלחש, ימתינו בכל בתי הכנסיות לערך חצי שעה בהתחלת תפילת מוסף".

ותרתי למדנו מדבריו.

א. אין בין תקיעת שופר לשאר מצוות, ואף לפני מצות השופר אסור לאכול.

ב. טעימה מותרת, בפוסקים וכמבואר לקמן אות ב'.

הרי לן מדברי גדולי הראשונים והאחרונים, שאסור לאכול לפני תקיעת שופר ולא כדברי כף החיים והתעוררות תשובה שרצו לדקדק מהשמטת השו"ע שאיסור זה לא נאמר לגבי תקיעת שופר.

וכבר כתב רבינו הגדול החזון איש (טהרות עמוד חצ"ר):

"ואין ללמוד דין מהשמטת טשו"ע שלא סמכו הטושו"ע מעולם להורות לנו מתוך השמטתם, אדרבה אם היה דעתם להורות לן שנשתנה הדין לא היו משמיטים אלא היו מפרשים, והרבה דינים שאינם כל כך מצויים השמיט השו"ע אף שהטור הביאן, והרבה שהשמיטם גם הטור, ודי לנו במה שפירשו".

ב

ומ"מ מבואר במקורות הנ"ל דאף בשאר מצוות אין איסור אלא באכילת קבע, אבל אין איסור בטעימה בעלמא, וכמבואר בשו"ע (סימן רל"ב סעיף ב' – ג):

"לא ישב אדם להסתפר סמוך למנחה, עד שיתפלל, ולא יכנס למרחץ ולא לבורסקי (מקום שמעבדין שם העורות), ולא לדין ולא לאכול אפי' סעודה קטנה סמוך למנחה גדולה... והא דאסור לאכול סעודה קטנה, היינו כשקובע לסעודה, אבל לטעום, דהיינו אכילת פירות, מותר. והוא הדין לאכול פת כביצה כדרך שאדם אוכל, בלא קבע, מותר".

אכילה וקידוש לפני תקיעת שופר

וכך כתב המשנה ברורה לגבי בדיקת חמץ (סימן תל"א סק"ו) "וטעימה בעלמא שרי והיינו פת כביצה ולא יותר או פירות אפילו הרבה".

הרי שאין איסור בטעימה ואף בפת אין בו איסור.

אך הכסף משנה (הל' תפילה פ"ו ה"ד) כתב דאסור לאכול פת כזית, ולשיטתו אכילת עראי יש בו איסור ואכילת פת כזית אינה בכלל טעימה. וכבר תמזהו עליו באליה רבה והגרעק"א שסתר דבריו בשו"ע, והדגול מרבבה כתב שחזר בו בשו"ע, עי"ש.

אמנם במגן אברהם (תרנ"ב סק"ד) נראה כמסופק בזה, וכן בהל' מגילה (תרצ"ב סק"ז) כתב דאין להתיר טעימה אלא בצורך גדול, עי"ש.

ובסוף דבריו בהלכות מגילה שם כתב:

"משמע במהרי"ל דאפי' חולה לא יאכל קודם קריאתה אא"כ יש בו סכנה".

ולכאורה סתר דבריו מיניה וביה דהלא התיר טעימה בצורך גדול ולא דוקא במקום סכנה. וע"כ צ"ל דכונת מהרי"ל לאכילת סעודה, דטעימה מותרת לכל חולה ולכל צורך גדול, אבל אין להקל בסעודה אלא במקום סכנה.

ובבית מאיר (סימן תרנ"ב סעיף ב') כתב שגם טעימה אסורה ביו"ט ראשון דלולב מה"ת, אבל במצוה דרבנן כגון לולב בשאר הימים טעימה מותרת, עי"ש.

ובשער הציון (ס"ק כ"ט) תמה על המגן אברהם דהלא חולה אף שאין בו סכנה אין צריך להתענות כלל ועיקר, אף לא בתשעה באב (וכמבואר בסימן תקנ"ד סעיף ו'), וק"ו בתענית אסתר דקיל טפי.

ולא הבנתי תמיהתו דמה ענין חולה שפטור מן התענית לאיסור אכילה לפני מקרא מגילה, דאף שפטרו את החולה מן הצום, דקשה לחולה להתעניות, מ"מ אף לחולה אסור לאכול לפני קיום מצוה, ואין בין מקרא מגילה לשאר מצוות, אף אם במקרה התענה כל היום.

אך לגופן של דברים פשוט להלכה דאף חולה שאין בו סכנה מותר לו לאכול לפני קיום מצוה, דאין איסור זה איסור חמור, והתירו לחולה שאין בו סכנה כמה וכמה איסורים דרבנן, כגון הצומות דהוי תקנת נביאים, ואמירה לנכרי בשבת (סימן שכ"ח

אכילה וקידוש לפני תקיעת שופר

סעיף י"ז), וי"א שהתירו אף שאר שבותים, ומאכלות אסורות שלא כדרך הנאתן (פסחים כ"ה ע"ב), ונראה דאף איסור זה התירו לחולה שאין בו סכנה, ואכמ"ל.

ג

והנה יש שנוהגים לאכול לפני תקיעת שופר ללא קידוש, אך מדברי גדולי הפוסקים מבואר דאף לחולים וחלושים שהתירו להם טעימה או אף אכילת קבע, צריך לקדש, כך מפורש במטה אפרים, בשו"ת חתם סופר ובתקנות הגרעק"א, וכמובא לעיל.

אלא שנחלקו גדולים אלה כיצד לנהוג, לדעת המטה אפרים והחתם סופר, יקדש על היין ויאכל לפני תקיעת שופר, ולדעת הגרעק"א עדיף לעשות קידוש ולאכול בין תקיעות דמיושב לתקיעות דמעומד, אך אף הוא כתב "כי תיכף אחר שחרית כבר חל חיוב קידוש, וזה אי אפשר שיעשה אלא במקום סעודה, אבל קודם תקיעת שופר רק טעימה בעלמא מותר".

ובביאור המנהג לאכול ללא קידוש מצינו כמה טעמים:

בשם כ"ק מרן השר שלום מבעלז הביאו דכיון דמעיקרא היו תוקעין בשופר בשחרית משום זריזין מקדמין למצוות, אלא שבשעת גזירת מלכות נהגו לתקוע במוסף (עיין ראש השנה ל"ב ע"ב וברש"י ד"ה בשעת השמד), א"כ מעיקרא דדינא תקיעת שופר דמיושב הוא חלק של תפילת השחר, וכל עוד לא גמרו שחרית בתקיעת שופר לא נתחייבו בקידוש.

ועל אף שהדברים נעימים וחרifiים, יש בהם דוחק גדול, ובפרט לפי המבואר בתוס' שם דאף שבטלה גזירת המלכות וליכא סכנה מ"מ לא עבדינן כדמעיקרא. ולכאורה פשוט דתפילת השחר היא תפילת העמידה ואין זה ענין כלל לתקיעת שופר.

ב. בספר זכרון יהודה מנהגי זקנינו מהר"ם א"ש מובא שגאון זה פסק לאכול לפני תקיעת שופר ללא קידוש דכיון שאסור לאכול לפני תקיעת שופר עדיין לא הגיע זמן קידוש, דהא בהא תליא, וכל זמן שלא הגיע זמן אכילה אף זמן קידוש לא הגיע.

וחידוש שגאון זה שהיה גדול תלמידי החתם סופר ודבק בתורת רבו לא נהג כמבואר בתשובת החתם סופר הנ"ל.

אכילה וקידוש לפני תקיעת שופר

ולכאורה יש לתמוה בשיטתו, דהלא קיי"ל דלפני תפילת המוסף חייבים בקידוש היום (ולא כשיטת המהרש"ל לקמן אות ד') והלא לפני תפילת המוסף נפסק בשו"ע (סימן רפ"ו סעיף ג'):

"מותר לטעום קודם תפלת המוספין, דהיינו אכילת פירות או אפילו פת מועט אפילו טעימה שיש בה כדי לסעוד הלב, אבל סעודה אסור".

הרי שגם לפני תפילת המוסף רק טעימה מותרת, והרי גם לפני תקיעת שופר מותר לטעום כמבואר לעיל, וא"כ מה בין לפני תקיעת שופר ללפני מוסף.

וצריך לומר בדעת מהר"ם א"ש, דמותר לאכול לפני תקיעת שופר רק פירות ומזונות ולא פת וכשיטת המגן אברהם (לעיל אות ב'). ועוד י"ל דאף המתירים טעימה לפני תקיעת שופר אין זה אלא בצורך גדול, משא"כ לפני תפילת המוסף, ומשו"כ שאני שופר מתפילת המוסף, ולכן לפני תקיעת שופר פטור מקידוש.

ג. הנה שיטת המהרש"ל שאין חיוב קידוש אלא לאחר תפילת המוסף ומובא בבאר היטב (סימן פ"ט ס"ק י"ב). אך להלכה כתב במגן אברהם (סימן רפ"ו סק"א) שחייב בקידוש לפני מוסף, וכך נקטו רוב הפוסקים. אך חידוש ראיתי בדעת תורה למהרש"ם (רפ"ו סעיף ג'), ומשום החידוש שבדבריו הנני מעתיק לשונו:

"הנה בדין אם חל חובת קידוש קודם מוסף, עיי' עיקרי הד"ט או"ח סימן י"ג אות ג' בשם אגרות הרמ"ז דמותר לטעום קודם מוסף בלי קידוש, דהא אסור לקבוע סעודה קודם מוסף, ולכן לא חל חובת קידוש, וכן נוהגים בכל א"י, וכן עשה מעשה מהר"א סג"ל בלכתו לפקוד את המהרש"א ושתי קפה ומיני מתיקה בלא קידוש, ומאן דבעי להחמיר ולקדש אינו אלא הדיוטות ע"ש, ועיי' זכור לאברהם או"ח אות ק' קידוש, שהביא דברי עט"ז סי' פ"ט בשם רש"ל וגם בשם נ"ץ להקל, אבל דברי ב"ח וע"ת ומג"א וא"ר ומהר"ם האגיז להחמיר דחל עליו חובת קידוש, ועיי' באה"ט סי' פ"ט בזה, וסיים דלהמחמירין שומעין, והביא בשם א"ר דבשעה"ד יוכל לסמוך על הראב"ד דס"ל דביום שרי לטעום קודם קידוש בצירוף דברי המקילים עכ"ד".

הרי לן דבשעת הדחק יש להקל בהלכה זו, ומעשה רב של רבותינו המהרש"א ומהר"א סג"ל, ואפשר שעל זה סמכו האוכלים בלי לקדש.

אכילה וקידוש לפני תקיעת שופר

אך מ"מ נראה להלכה דהאוכל לפני תקיעת שופר יש לו לקדש על היין ויאכל כזית מזונות או רביעית יין כדי שיהיה קידוש במקום סעודה.

ובדין טעימה מצינו ארבעה שיטות. רוב הפוסקים התירו את הטעימה בשופי. יש שהתירו רק בצורך גדול וכדברי המג"א. יש שאסרו את הטעימה לחלוטין וכדברי הבית מאיר. ויש שהתירו אכילת פירות ומזונות אך לא פת וכמ"ש בשם הכסף משנה, אך בדברי השו"ע מבואר דמותר לאכול פת עד כביצה, ואכמ"ל.

וסיפר לי חתני המופלג הרה"ג ר' בנימין ביינוש שליט"א ששמע מהגאון רבי אברהם גורביץ זצ"ל שהתפלל בראש השנה במנין בביתו של הגרי"ז מבריסק, והגרי"ז קידש לפני התקיעות ואכל מזונות ואף חילק מזונות לכל המשתתפים.

ולמעשה מנהגנו שלפני תקיעת שופר עושים קידוש בבית מדרשנו, ומי שמרגיש צורך אוכל מזונות ואינו יוצא ידי חובת קידוש בשמיעה ושותה רביעית מיין ענבים כדי לצאת קידוש במקום סעודה ושותה קפה, אך מימי לא אכלתי לפני תקיעת שופר.

נהיית לעם לה' אלקיך
נהיית לעם לה' אלקיך
(שיחה לחודש אלול)

"היום הזה נהיית לעם לה' אלקיך" (דברים כ"ז ט').

היום הזה, ולא נתפרש בתורה באיזה יום מדובר, איזה הוא היום שבו נהיינו לעם.

תשובת שאלה זו היא ברש"י בכל יום ויום! כך כתב רש"י על אתר "בכל יום יהיו בעיניך כאילו היום באת עמו בברית".

סוד ההתחדשות הוא קיומו של עם ישראל, היום נכנסת לברית, היום הזה נהיית לעם לה' אלקיך.

ברשימותיו של הגה"ק האדמו"ר מפיעסעצנא הי"ד שפך הוא את לבו ברשפי אש קודש שלהבתי-ה של אהבת ה', וכה כותב הוא, אבי שבשמים מה אוכל תת לך, ללמוד? הריני לומד בכל כחי, להתפלל? הרי אני מתפלל בכל כחי, הלוואי ויכולתי להתגייר, אך יהודי אני מבטן ומלידה! וכאשר קראתי את הדברים לראשונה זלגו עיני דמעות וחשבתי לעצמי, ומי אומר שיהודי אינו יכול להתגייר, למול מילת גירות אין בידינו, שהרי נמולים אנו בני שמונת ימים. טבילת גרות לא נוהגת בנו שהרי רק היוצא מכלל גוי טובל כדי להכנס לברית, אך הגר מצווה גם בקבלת עול מצוות, וחלק זה של הגירות שייך בכל אחד ואחד ובכל יום ויום, וכשם שהגר הבא ליכנס לברית צריך לקבל עול המצוות ועול התורה ללא כל שיור וסייג, והמקבל על עצמו כל התורה חוץ מדבר אחד אין מקבלין אותו, כך צריך כל אחד ואחד לעמוד לעתים לפני הקב"ה כאילו היום נכנסת לברית ולקבל על עצמו התורה והמצוה בהרגשה עמוקה "כאילו היום באת עמו בברית".

ב

ועוד פירוש כתב בזה רש"י לקמן:

נהיית לעם לה' אלקיך

"ולא נתן ה' לכם לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמוע עד היום הזה" (שם כ"ט ג').

"שמעתי שאותו היום שנתן משה ספר התורה לבני לוי כמו שכתוב בפ' וילך ויתנה אל הכהנים בני לוי באו כל ישראל לפני משה ואמרו לו משה רבינו אף אנו עמדנו בסיני וקבלנו את התורה וניתנה לנו ומה אתה משליט את בני שבטך עליה ויאמרו לנו יום מחר לא לכם נתנה לנו נתנה ושמח משה על הדבר ועל זאת אמר להם היום הזה נהיית לעם וגו' היום הזה הבנתי שאתם דבקים וחפצים במקום" (רש"י שם).

והדברים נפלאים ומפליאים, לא ביום שהקדימו נעשה לנשמע, לא ביום שכפה עליהם הר כגיגית, אלא ביום בו זעקו מנהמת לבם "לא לכם ניתנה לנו נתנה!" ביום שהוכיחו במעשיהם "שאתם דבקים וחפצים במקום", ביום זה נהיית לעם לה' אלקיך.

דבקים וחפצים במקום, לא כמצות אנשים מלומדה, אלא כשאיפת חיים הבוערת בלבו של אדם, כאשר אנו חפצים לדבוק בהקב"ה, מדה כנגד מדה חפץ בנו הקב"ה להיות לו לעם סגולה, וזה שאמר משה "ביום הזה נהיית לעם לה' אלקיך".

ג

עומדים אנו בימי אלול ובכל יום ויום אומרים אנו פעמיים באהבה פרק בתהלים "לדוד ה' אורי וישעי" ושתי יסודות אלה למדים אנו מפרק זה וחוזר אני על הדברים שכתבתי לפני יותר מעשרים שנה בפתיחה למנחת אשר על מסכת בבא בתרא ובעזה"י תראיתי שכיונתי לדעת גדולים ענקי הרוח בבית ישראל.

"והנה דוד המלך ע"ה ביקש בקשה אחת שבו ראה את תמצית חייו "אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש, שבתתי בבית ה' כל ימי חיי לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו" (תהלים

נהיית לעם לה' אלקיך

כ"ז ד') וכבר העירו שפתח בלשון עבר "אחת שאלתי" והמשיך בלשון עתיד "אותה אבקש" והכוונה בביאור שינוי זה, דהנה בנוהג שבעולם הרי חיי אדם מחולקים לתקופות ושלבים שונים, גם שאיפותיו חלומותיו ותקוותיו מתחלפים ומשתנים מתקופה לתקופה ומעת לעת, והרי אין שאיפותיו של נער צעיר כשאיפותיו של בא בימים ואין תקוותיו של העני המרוד כחלומותיו של עתיר הנכסים, אך דוד המלך ע"ה אמר להקב"ה, רבוננו של עולם נער הייתי, רועה צאן, מתחת מכלאות הצאן לוקחתי למלוך על יהודה וירושלים, מקימי מעפר דל ומאשפות ירים אביון, אך שאיפתי אחת היתה בעבר ויחידה תהיה בעתיד "אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש שבתו בבית ה' כל ימי חיי לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו". ועוד רעיון בתפילתו זו של נעים זמירות ישראל, "שבתו בבית ה' כל ימי חיי לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו" הרי תושב ומבקר שני דברים הם, מנוגדים בתכלית, ואם יזכה אדם לישב בבית ה' כל ימי חייו, איך יבקר בהיכלו, וי"ל דזה היתה תפלתו ובקשתו המיוחדת של דהמע"ה שעל אף שישב בבית ה' כל ימיו יזכה שבכל יום ויום יהיו דברי תורה בעיניו כחדשים, ובכל שעה יזכה למצוא בהם שלל רב, בשמחה, בשעשוע, כאילו זה מקרוב בא לבקר בהיכל המלך ולחזות בנועם ה'".

(ומה מאד שמחתי כאשר הראוני שבפירוש הראשון כיונתי לדברי החפץ חיים, ובפירוש השני לדברי המלבי"ם).

בהתחדשות ובדביקות, בכל יום ויום דבקים וחפצים אנו במקום, והיא שעמדה לנו בכל דור ודור.

תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב

"תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב מרב כל. ועבדת את אויביך אשר ישלחנו ה' בך ברעב ובצמא ובעירם ובחוסר כל ונתן על ברזל על צוארך עד השמידו אתך" (דברים כ"ח מ"ז – מ"ח).

כבר הארכנו פעמים רבות לבאר שכל מעלתו ורוב שגבו של מעמד הר סיני היתה בקבלת עול מלכות שמים בשמחה, ידעו אבותינו כשעמדו רגלם על הר סיני שעול עבדות הם מקבלים על עצמם, עבדות קשה, תרי"ג מצוות על פרטיהן ודקדוקיהן, לעולם לא יזכו עוד לחירות וחיי הפקר, עבדים יהיו ועול ינתן על צוארם. הלא עבדא בהפקירא ניחא ליה, בדרך הטבע היו צריכים להיות שרויים בצער ובשברון לב, ולא היא, בשמחה ובששון הקדימו נעשה לנשמע ובכך המליכו את הקב"ה, ומדה כנגד מדה זכה כל אחד מהם לשני כתרי מלכות אחד כנגד נעשה ואחד כנגד נשמע. וזו מעלתם היתירה של בני ישראל בהיותם עבדים מתוך שמחה. (עיין בשיחות מנחת אשר שמות עמוד ק"ס).

אך ברבות הימים ירדו ישראל ממעלתם, הפשיטו עדיים מעליהם ושוב לא שמחו בשמחת העבדות, ושירת המלכות פסקה מפיהם, המשיכו לעבוד את אלקי אבותיהם, אך שוב לא עשו כן בשמחה ובטוב לבב. ועל זאת באה עליהם התוכחה שבמשנה תורה "תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב".

בא וראה מש"כ הרמב"ם (סוף הלכות לולב):

"השמחה שישמח אדם בעשיית המצוה ובאהבת הא-ל שצוה בהן עבודה גדולה היא וכל המונע עצמו משמחה זו ראוי להפרע ממנו שנאמר תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב".

ולכאורה מבהילים ומתמיהים הדברים וכי משום העדר שמחת המצוה

נהיית לעם לה' אלקיך

באו עלינו כל הרעות האלה? וההכרח, ששמחת המצוה לא מדת חסידות היא, ולא מעלה יתירה בלבד, אלא עיקר העיקרים ויסוד היסודות בעבודת הא-ל, הלא רחמנא ליבא בעי, ורק ההתפעלות ושמחת הנפש יטהר נפש האדם בשפע קדושת המצוות.

אמנם כשנתבונן בדברי קדשו ובלשונו הזהב של אדוננו הרמב"ם נראה ששמחה זו שני פנים לה, "השמחה שיעשה האדם בעשיית המצוות" ענין אחד הוא, ומשנהו "ובאהבת הא-ל שצוה בה". השמחה בעשיית המצוות שמחת העבודת היא, קיום המצוות על פרטיהן ודקדוקיהן עבודת עבודה היא ועבודת משא, בכך נבדלים אנו מאומות העולם להיותנו עבדים לאל עליון אבינו שבשמים. אך שמחה נוספת לנו שמחת האהבה והדביקות "באהבת האל שצוה בה".

שמחה זו שמחת בנים היא מאהבת האב ולא שמחת עבדים, ושמחה כפולה היא זו, כשם שכל הוויתנו הויה כפולה היא "בנים אתם לה' אלקיכם" מחד, ו"עבדי הם אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים" מאידך, וכמבואר בזוה"ק פרשת בהר שכל אחד מבני ישראל חייב לעבוד את הקב"ה בדחילו ורחימו, באהבה וביראה, באהבה כי בן הוא וביראה כי עבד הוא.

והשמחה משותפת לשתי הבחינות גם יחד, שמחת האהבה ושמחת היראה, כן, שמחת היראה הלא "גילו ברעדה" כתיב (תהילים ב' י"א), שמחים אנו שיראת ה' אופפת אותנו ויראים אנו מהדר גאון עוזו ית"ש.

משחר ילדותנו רגילים אנו לחשוב שהשמחה והיראה תרתי דסתרי הם, יריבים הם ואינם יכולים לדור במדור אחד, אך אין הדבר כן, רעים אהובים הם ומשלימים הם זה את זה.

ראיה לדבר, הנה במצות מעשר שני נאמר "למען תלמד ליראה" וכבר כתבו התוס' בב"ב (כ"א ע"א ד"ה כי) מהספרי דכאשר היה עולה לירושלים והיה רואה הכהנים בעבודתם "היה גם הוא מכוון ליראת שמים". ולכאורה חושבים היינו שבירושלים בימי המועד לא היה מקום לשמחה כלל, הלא אלפים ורבבות היו עולים ירושלימה עם מטרה אחד בלבם

נהיית לעם לה' אלקיך

"למען תלמד ליראה!"

אך מאידך מצינו (מדרש ריש פקודי):

"קיתון אחד היה חוץ לירושלים וקיתון של חשבונות היו
קורין לו, כל הצריך לחשב היה יוצא לשם, שמא יחשב ויצר
לו וירושלים משוש כל הארץ כתיב בה!"

למען תלמד ליראה במשוש כל הארץ, שמחת היראה עבודה גדולה היא
וצריכה תלמוד!

וזו שמחתנו בימי הדין והרחמים, וכדברי הנביא "לכו אכלו מעדנים,
שתו ממתקים שלחו מנות לאין נכון לו, כי קדוש היום לאדוננו, חדות ה'
היא מעוזכם" (נחמיה ח', י').

בגיל וברעדה בשמחה וביראה מתקרבים אנו לימי הדין.

**הקב"ה יכתבנו ויחתמנו בספרן של צדיקים גמורים לחיים טובים
ולשלום**

נר זיכרון

לעילוי נשמת

הרה"ח משה בן
מוה"ר יוסף דוד ז"ל
נלב"ע כ"ז סיון תשמ"ז

מרת מלכה מחלה בת
הר"ר מרדכי זיסקינד ז"ל
נלב"ע ג' אייר תשס"ו

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י בנו ידידנו עוז
הר"ר דוד הגר הי"ו
לום אנג'לס

